

Una troballa epigràfica de l'ICAC reconsidera que un poema d'Eugeni de Toledo sigui fals

L'ICAC ha trobat inscrit un **vers d'Eugeni de Toledo que fins ara es considerava espuri** i només es coneixia per dos manuscrits. La inscripció és sobre una plaqueta d'os documentada en una necròpolis d'Aiguafreda i que tant l'arqueologia, la paleografia com l'epigrafia daten del segle VII, el segle en què va viure Eugeni. La novetat s'ha publicat recentment a la revista *Aevum*.

Es tracta d'una **peça de luxe**, perquè l'os està molt ben treballat i presenta una cal·ligrafia de prestigi. Per la forma i el contingut, i per altres exemples, devia estar encastat en un bastó. El vers fa parlar aquest objecte i es pot traduir així: "Jo et porto a tu, ancià, mentre tu em portes, i dono estabilitat a les teves passes".

Eugeni de Toledo (c. 605-657), bisbe de Toledo i poeta, va escriure molts poemes dedicats a objectes de la vida quotidiana (el bastó en seria un) i també dedicats a la vellesa i la decrepitud. Va ser molt conegut en vida i poc després de la seva mort els seus versos ja es feien servir molt.

La troballa és important perquè es tracta del primer vers d'un poema de quatre, "In baculo", del qual **fins ara només se'n tenia dos únics testimonis**, dos manuscrits del segle XI. Tots els editors coincidien a rebutjar l'autenticitat d'aquesta composició pels quatre segles de diferència entre la mort d'Eugeni i la data dels manuscrits i perquè un d'ells, el Còdice de Azagra, inclou el poema com a afegit, dins de l'apèndix (n'és el número 26). Fins i tot el filòleg i codicòleg de referència P. Farmhouse la considera una obra pseudoeugeniana.

La novetat és que la peça d'Aiguafreda **pertany indubtablement al segle VII**: per raons paleogràfiques (ho indica la forma de les lletres, el *ductus*), pels paral·lels d'inscripcions

cristianes hispàniques de la mateixa època i també per raons arqueològiques. El tipus de ceràmica documentada junt amb la peça coincideix de manera inequívoca amb la ceràmica del segle VII.

La inscripció, doncs, és de ple segle VII, i si no va ser inscrita en vida d'Eugeni ho havia de ser al cap de molt poc la seva mort. Com apunta **Joan Gómez Pallarès**, filòleg clàssic a més de director de l'ICAC, "o algú s'inventa el vers inspirat per Eugeni, que tenia molta fama, **o bé va ser escrit pel mateix Eugeni**". De fet hi ha dues altres inscripcions de la mateixa època a les províncies de Sevilla i Toledo, en aquest cas funeràries, que copien literalment versos d'Eugeni i els editors els consideren autèntics.

Conjunt arqueològic i monumental d'Aiguafreda de Dalt.

Gènesi de la troballa

El fragment d'os prové d'una excavació a l'abocador d'una necròpolis d'Aiguafreda, dirigida per **Arnau Garcia** en el marc del projecte **Paisatges culturals de l'Alt Congost**. En el decurs de la neteja del material al laboratori, feta per **Abel Gallego**, va aparèixer aquesta peça. Joan Gómez de seguida va reconèixer la inscripció com a vers, concretament un hexàmetre, i el va localitzar en l'apèndix de l'obra d'Eugeni.

L'article

Gómez Pallarès, J.; Garcia, A.; Colominas, L.; Gallego, A.; Roig, J.; Oliver, J., «La tradición apócrifa de Eugenio de Toledo a la luz de un nuevo hallazgo epigráfico», *Aevum*, 91.2, p. 295-310. JCR (ISI), SCOPUS, Carhus+A / 11.0 (ICDS).